

การศึกษาเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่าจิตลักษณะและสถานการณ์มีความเกี่ยวข้องกับและมีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อพฤติกรรมการพึ่งตนเอง และความพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุมากน้อยเพียงใด ในกลุ่มผู้สูงอายุแต่ละประเภทและเพราะเหตุใด และเพื่อบ่งชี้กลุ่มผู้สูงอายุที่มีพฤติกรรมเหล่านี้บ้างและมีความพอใจในชีวิตน้อย รวมทั้งปัจจัยปกป้อง กรอบแนวคิดในการวิจัยมีพื้นฐานมาจากรูปแบบทฤษฎีปฏิสัมพันธ์นิยม ตลอดจนทฤษฎีและหลักการที่สำคัญทางจิตวิทยาทั้งในประเทศ เช่น ทฤษฎีค่านิยมจริยธรรมและต่างประเทศเช่น แนวคิดการสนับสนุนทางสังคม แนวคิดการเปรียบเทียบทางสังคม เป็นต้น กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้สูงอายุ จำนวน 441 คน แบ่งเป็นผู้สูงอายุชาย 110 คน (24.9%) และ ผู้สูงอายุหญิง 330 คน (74.8%) มีอายุเฉลี่ย 63 ปี จากในกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้นกำหนดโควต้า

ตัวแปรในงานวิจัยนี้ประกอบด้วย 1) กลุ่มพฤติกรรมกรรมการพึ่งตนเอง 3 ตัวแปร คือ พฤติกรรมการพึ่งตนเองด้านสุขภาพ พฤติกรรมการพึ่งตนเองด้านสังคมและพฤติกรรมการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ 2) กลุ่มจิตลักษณะตามสถานการณ์ 3 ตัวแปร ได้แก่ การรับรู้คุณค่าของแผ่นดิน การเปรียบเทียบทางสังคมและความรู้สึกสูญเสีย 3) กลุ่มจิตลักษณะและพฤติกรรมเดิม 4 ตัวแปร ได้แก่ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ความเชื่อทางพุทธศาสนาและวิถีปฏิบัติทางพุทธศาสนา 4) กลุ่มตัวแปรสถานการณ์ 3 ตัวแปร ได้แก่ การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว การสนับสนุนจากภาครัฐและประสบการณ์สูญเสีย และ 5) กลุ่มตัวแปรชี้วัดสังคมภูมิหลัง แบบวัดส่วนใหญ่เป็นแบบวัดทัศนมาตรประเมินรวมค่ามีค่าความเชื่อมั่นระหว่าง .68 ถึง .92

ผลการวิจัยที่สำคัญ 5 ประการ ได้แก่ ประการแรก ตัวทำนายกลุ่มจิตลักษณะและพฤติกรรมเดิมและสถานการณ์ รวม 7 ตัวแปร สามารถทำนาย 1) การรับรู้คุณค่าของแผ่นดินในกลุ่มรวมได้ 44.5% โดยมีตัวทำนายที่สำคัญคือ วิถีปฏิบัติทางพุทธศาสนา แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่อทางพุทธศาสนา และทำนายได้สูงสุดในกลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่มีคู่สมรส 56.2% 2) การเปรียบเทียบทางสังคมในกลุ่มรวมทำนายได้ 40.5% มีตัวทำนายที่สำคัญคือ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว ประสบการณ์

สูญเสีย ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน และทำนายได้สูงสุด 49.2% ใน 2 กลุ่มย่อยคือ กลุ่มผู้สูงอายุชายและกลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้ประจำและ 3) ความรู้สึกสูญเสียในกลุ่มรวมทำนายได้ 9.9% โดยมีตัวทำนายที่สำคัญคือ ประสบการณ์สูญเสียและทำนายได้สูงสุดในกลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้ประจำ ได้ 21.1%

ประการที่สอง จิตลักษณะและพฤติกรรมเดิม และสถานการณ์ ร่วมกับตัวทำนายกลุ่มจิตลักษณะตามสถานการณ์ รวม 10 ตัวแปร สามารถทำนาย 1) พฤติกรรมการพึ่งตนเองด้านสุขภาพ ในกลุ่มรวมทำนายได้ 27.3% มีตัวทำนายที่สำคัญคือ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน การเปรียบเทียบทางสังคม การรับรู้คุณค่าความดีของแผ่นดิน การสนับสนุนจากภาครัฐ และการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวและทำนายได้สูงสุดในกลุ่มผู้สูงอายุที่ทำงานได้ 42.4% 2) พฤติกรรมการพึ่งตนเองด้านสังคม ในกลุ่มรวมทำนายได้ 30.5% มีตัวทำนายที่สำคัญคือ การรับรู้คุณค่าความดีของแผ่นดิน การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัว ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน การเปรียบเทียบทางสังคม การสนับสนุนจากภาครัฐและทำนายสูงสุดในกลุ่มผู้สูงอายุชาย 46.7% 3) พฤติกรรมการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ ในกลุ่มรวมทำนายได้ 37.3% มีตัวทำนายที่สำคัญคือ การเปรียบเทียบทางสังคม แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ การสนับสนุนจากภาครัฐ และทำนายสูงสุด 46.0% ใน 2 กลุ่มย่อยคือ กลุ่มผู้สูงอายุพื้นที่ปริมณฑล และกลุ่มผู้สูงอายุที่มีลูกภาน้อย

ประการที่สาม จิตลักษณะและพฤติกรรมเดิม สถานการณ์ จิตลักษณะตามสถานการณ์ ร่วมกับพฤติกรรม รวม 13 ตัวแปร สามารถทำนายความพอใจในชีวิตในกลุ่มรวมได้ 55.7% มีตัวทำนายที่สำคัญคือ พฤติกรรมการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจ การเปรียบเทียบทางสังคม ความรู้สึกสูญเสีย การรับรู้คุณค่าความดีของแผ่นดินและการสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวและทำนายได้สูงสุดในกลุ่มผู้สูงอายุที่ทำงาน 71.3% ประการที่สี่ ผลการจากวิเคราะห์อิทธิพลเชิงเส้นปรากฏว่า ความพอใจในชีวิต ได้รับอิทธิพลทางตรงจากตัวแปรเชิงเหตุเรียงลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ 1) พฤติกรรมการพึ่งตนเองด้านสุขภาพ 2) วิถีปฏิบัติทางพุทธศาสนาและ 3) การเปรียบเทียบทางสังคม โดยตัวแปรเชิงเหตุ ในโมเดลสามารถร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของความพอใจในชีวิตได้ 46%

ประการสุดท้าย ผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มเสี่ยงเร่งด่วนที่ควรพัฒนาคือ ผู้ที่มีพฤติกรรมการพึ่งตนเอง 3 ด้านน้อย ได้แก่ ผู้สูงอายุที่มีอาชีพไม่มีเงินเดือนประจำและผู้สูงอายุที่มีการศึกษาต่ำ โดยกลุ่มเสี่ยงเหล่านี้ควรได้รับการพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ การรับรู้คุณค่าความดีแผ่นดินและการเปรียบเทียบทางสังคม งานวิจัยในอนาคตควรเพิ่มตัวแปรอื่นๆ ที่อาจเกี่ยวข้องกับการพึ่งตนเองของผู้สูงวัยเช่น ตัวแปรจิตพอเพียงตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และตัวแปรจากทฤษฎีของ Erikson เป็นต้น

This study aimed at investigating the relationships, as well as, direct and indirect influences of psychological and situational factors on self-independent behavior and life satisfaction of different types of older adults. Furthermore, This study could pinpoint the at-risk groups of older adults who reported less self-independent behavior and less life satisfaction, as well as, their protective factors. The conceptual framework in this study was based on Interactionism model. Several important theories from Thailand, e.g., the Thai Psychological Theory of Work and Moral Behavior, and from abroad, e.g., social support theory, social comparison were used in the study. Samples were 441 old adults, consisting of 110 males (24.9%) and 330 females (74.8%) with the average age of 63 years from Bangkok and vicinity. Stratified quota random sampling was employed to obtain the samples.

Variables in this study comprised of 1) group of self-independent behavior consisted of 3 variables: self-independence related to health, self-independence related to social relation, and self-independence related to economy. 2) psychological states consisted of 3 variables: attitudinal gratefulness to society and nation, social comparison, and bereavement. 3) psychological traits and previous behavior consisted of 4 variables: future orientation and self control, need for achievement, Buddhist belief, religious practice. 4) situational factors consisted of 3 variables: family support, governmental support, and experience of loss. And 5) biosocial background. Most of the questionnaires were in the form of summated rating with the range of reliability between .68 and .92.

There were 5 important findings. First, psychological traits, previous behavior, and situation factors with the total of 7 variables could predict 1) attitudinal gratefulness to society and nation up to 44.5% in total

sample. The important predictors were religious practice, need for achievement, future orientation and self control, and Buddhist belief. The highest predictive percentage with 56.2% was found in no spouse older adults. 2) social comparison with 40.5% in total sample. The important predictors were need for achievement, family support, experience of loss, and future orientation and self control. The highest predictive percentage with 49.2% was found in 2 subgroups : male older adults and non regular income older adults. And 3) bereavement with 3.9% in total sample. The important predictor was experience of loss. The highest predictive percentage with 21.1% was found in non regular income older adults.

Secondly, psychological trait, previous behavior, situational factors, and psychological states with the total of 10 variables could predict 1) self-independence related to health with 27.3% in total sample. The important predictors were future orientation and self control, social comparison, attitudinal gratefulness to society and nation, governmental support, and family support. The highest predictive percentage with 42.4% was found in working older adults. 2) self-independence related to social relation with 30.5% in total sample. The important predictors were attitudinal gratefulness to society and nation, family support, future orientation and self control, social comparison, and governmental support. The highest predictive percentage with 46.7% was found in male older adults. And 3) self-independence related to economy with 37.3% in total sample. The important predictors were social comparison, need for achievement, and governmental support. The highest predictive percentage with 46.0% was found in 2 subgroups: older adults living in vicinity.

Thirdly, all 13 predictors consisting of psychological traits, previous behavior, situational factors, psychological states, and self-independent behavior could account life satisfaction for 55.7%. The important predictors were self-independence related to economy, social comparison, bereavement, attitudinal gratefulness to society and nation, and family support. The highest predictive percentage with 71.3% was found in working older adults. Fourthly, it was found that life satisfaction was direct affected by the following influencing predictors: self-independence related to health, religious practice, and social comparison which together yielded 46% of prediction.

Finally, the at-risk group of older adults needed urgent attention due to reported less of the three self-independent behaviors were non regular income older adults, and low educational older adults. In order to improve their behaviors of these groups, need for achievement, attitudinal gratefulness to society and nation, and social comparison should be heightened. For future study, research should study other independent variables, e.g., variables relating to psychological sufficiency, and variables from Erikson's theory.